

BORBÉLY SZILÁRD

Már elment a Mesijás?*

APÁM AZ ERDŐRE JÁR. Gyűjtöget. Ősszel kirúgták a téeszéből. Vagyis nem rúgták ki, csak nem kap munkát. Hétre bement reggel. A munkaelosztásnál a művezető nem mondott neki semmit. A többiek sem. Így bejárt még egy hétig, de senki sem szólt hozzá. Aztán megüzenték, hogy mivel nem végez munkát, nem kap fizetést. Úgyhogy nem érdemes bejárogatnia. Maradjon csak otthon vagy menjen máshová. Fel is út, le is út.

De mindenkinek dolgoznia kell, azt mondják. Aki nem jár munkahelyre, azt elviszik a rendőrök. A munkakerülőket börtönbe zárják. Nálunk mindenkinek dolgoznia kell. A szocializmusban nincs henyélés. Apám szeretne dolgozni, de nem hagyják.

„Aki nem dolgozik, ne is egyék”, ezt a nagyapám szokta mondani. „Horthy nem hagyta, hogy ilyen nagy szájuk legyen a cigányoknak. A csendőr földig vágta őket. Akkor rend volt.”

Nem szereti a cigányokat, mert nem valók katonának. És nem dolgoznak.

Anyám sajnálja őket, ezen össze szoktak veszni. Anyám Arankáéknak olyasmit is ad, amit cigánynak nem kéne.

„Ha párttag lennél, biztos adnának munkát”, mondja anyám.

Apám káderlapján rajta van, hogy miket beszél. Apámat nem vették fel, pedig DISZ tag is volt. De nem agitált eléggé a kulákok ellen. Ezért se szerette a vezetőség, mert azok nem állhatták a kulákfattyakat, ahogy mondták.

Aztán már egyszer csak nem járhatott tovább a gépállomásra.

Megkereste a téeszelnököt. De az nem beszélt vele. Egyszer összefutottak a kocsma mögött, amikor az kilépett budiból. Épp nadrágját gombolta.

„Neked nincs munka, és punktum. Bekaphatod”, mondta. A slicc utolsó gombját bujtatta át a gomblyukon. Megigazította a derékszíját, és jobb kezével a heréi alá nyúlt. Megemelte, hogy kényelmesen elhelyezkedjenek a nadrág varrás mellett és a zacskóját se szorítsa a gatyá.

„Oszt mért pont nekem nincs munka?”, kérdezte apám.

Ezért ült itt lesben az egymás mellett sorakozó deszkaajtós budi egyikében. A korcsmából sokszor későn indultak el az emberek, meg kellett kerülni az épületet, mert a bejárat oldalt volt, a Berki út felőli oldalon. A kocsmá Rámpa sarki telke volt, az Ófaluba forduló út és a köves út Berek felé tovább vezető sarkán. Két lépcső vezetett fel a küszöbhez. Azon sokan leestek kifelé jövet. A kocsmá előtti placcot nem-

* Részlet a szerző – a Kalligram Kiadónál – könyvhétre megjelenő kötetéből.

rég kibetonozták. Azóta már esős időben nem vághatták össze az itt megálló gépek. A budik hátul vannak, Berek felől, a kuglipálya mellett.

„Ne csináld, Pesta,” mondta neki apám, még a DISZ-ben és a faluvégen töltött idő bizalmával. Mert egy évbeliek voltak. Együtt jártak iskolába is a reformátusokhoz.

„Két pulyám van, az asszony is hisztériázik, miből etetem őket?,” kérdezte.

„Neked én nem vagyok Pesta! Neked én téeszelnök elvtárs vagyok,” mondta szigorúan. „Te meg egy kopcihér.”

Apám nyelt egyet, elpirult, a füle is foltos lett.

„Akkor téeszelnök elvtárs, aggyá nekem munkát. Van sofőrpapírom, bármit elvezetek. Van szerelőpapírom, bármit megjavítok, te is tudod. Ha csak a tehenészetben van munka vagy csak gyalogmunkás lehetek, azt is megcsinálom. Nem büdös nekem a munka,” mondta, de ekkor már inkább könyörgött.

„Oszt mikor vakaróztunk mi együtt a fertőzön, hogy tegezzen maga engem?,” kérdezett vissza a téeszelnök. „Az ilyenektől már szarni se lehet ebbe a faluba,” mondta felháborodottan.

„Ha a sok büdös kulákot elvitték, akkor téged mért hagytak itt?,” kérdezte fenyegető hangon. „Szólok majd a járásnál, hogy hiba történt. Te itt maradtál magnak,” mondta és ezzel lezárta a beszélgetést. De apám megfogta a karját.

„Téeszelnök elvtárs, adjon nekem munkát,” mondta az idegességtől elcsukló hangon.

„Néked, te hajszákulák, nincs. Nyúztátok eleget a népet. Kotródj el a faluból, ha jót akarsz,” mondta. „Ne fogdossál engem. Bajt akarsz?”

Apám keze lecsúszott a karjáról.

És az elnök füttyörészve indult vissza a korcsmába, amelynek az ajtajához már csak egy lépcsőfok vezetett, mióta lebetonozták előtte a placcot, amit mindenki Rámpának nevezett.

A kocsmá égre nyíló, kopott ajtaja felett egy csupasz villanykörte sárga fénye pislákol. Egy negyvenes izzó volt benne korábban, de reggelre mindig ellopták. Akkor úgy döntött a tanácselnök, hogy huszonötöst engedélyez. Azt meg kivetették. Éjfél tájt a kocsmáros nem szolgál ki. Ezért aztán az év nagy részében sötét van a Rámpán.

MIÓTA APÁM NINCS ITTHON, anyám jár napszámba. Néha Málinak segít, hogy meglegyen a munkaegysége. Amíg a nővérem iskolában, én anyám nagyanyjánál vagyok, Juszti mamánál. Harbula Jusztinia egész nap fekszik. Juszti mama szobájában büdös van. Öregségszag. A bili az ágy alatt. Húgyszag van. A feje vastag kendővel van bekötve. Nagyon szigorú asszony. A menyé szerint gonosz. Hozzám kedves. Amikor nála vagyok, benyúl a párnája alá, és pasztillacukrot vesz elő. Szárad a szája, azt szopogatja, ezért van nála mindig cukor.

„Kérsz cukrot?,” és megrázza felém az átlátszó nylonzacskót. Sose mosolyog. Halványszínű, mandulaforma cukrok vannak benne. Nagyon szeretem, Juszti mama

kezeből mégis émeltyéssel veszem el. De annyira kívánom, hogy az undor ellenére bekapom.

„Köszönöm. Nem kérek.” Azt mondta anyám, ha kínálnak, mindig ezt kell válaszolnom. „Mondd azt, hogy nagyon szépen köszönöm, de nem kérek.” Nem szabad semmit se elfogadni.

Amikor nincs velem anyám, nem mondom ezt. Elveszem és megköszönöm. Juszt mama néha a régi dolgokról beszél.

„Mi huculok vagyunk”, mondja.

„A múltkor még azt mondta, hogy ruszin”, válaszolok gyorsan.

„Huculok, de csak a ruszint ismerik az emberek. Többféle ruszin van. Mi huculok vagyunk.”, mondja.

„Én is?”, kérdem.

„Hát hogyne. Szépapád Szlatináról jött le. Nem Aknaszlatináról. Azt mindenki ismeri. Hanem a hegyi Szlatináról, amék Munkács fölött van. Ott csak huculok laknak. Pici falu. Kisebb, mint ez itt. Hegyi emberek voltak az ősök. Juhászok. A szegénység miatt el kellett jönni szolgálni. Úgyhogy itt ragadtak. Pedig a *szlatina* azt jelenti, hogy *arany*. Gazdagok voltak régen. Volt pénz döggivel. Aranyat mostak. Aztán elfogyott egyszer az is, mert egyszer minden elfogyik. Még a jóindulat is. Na akkor jöttek ide”, mondja.

APÁM ZÁRSZÁMADÁSKOR nem kap semmit. A többiek igen. Tőle levontak mindent. Mert a traktort tönkretette, azt mondják. Ezt meg kellene fizetnie. Anyám otthon veszekszik vele.

„Nem te titted tönkre. Már akkor rossz volt, amikor rád bízta. Menj be, és mondd meg, hogy neked etetned kell a családod. Másoknak is van, tudják, mi az. Neked is adjanak rendes fizetést, mint a többinek”, mondja. „De a Pista nem akarja, hogy ott legyél. Neked van szakmád, sofőr vagy. Fél, hogy kiesseik a nagy csecs a szájából egyszer miattad.”

Apám be megy másnap a műhelybe. De a brigádvezető nem oszt neki munkát. Áll, téblábol, kéri a munkát.

„Neked nincs. Menj haza. Nagy a szád”, mondja.

„Itt dolgozom. Mi az, hogy itt nekem nincs helyem”, mondja apám. „Rúgjatok ki akkor. Mindent megcsináltam, amit mondtatok. Nincs rá okotok.”

„Értsél a szóból. Neked itt nincs helyed”, mondja a brigádvezető.

„Ha nem tetszik, keresd meg a művezetőt.”

Apám így tesz, mint otthon meséli. Elmegy a művezetőhöz, panaszkodik. Ő dolgozni akar, hogy eltartsa a családját. Három gyerek, a harmadik még pólyás. Kell a pénz. De zárszámadáskor nem kapott egy fillért se.

„Nincs mit adni a tehénnek se már”, mondja. „Pedig az tart el bennünket.”

„Basszad seggbe a tehened”, mondja az elnök.

„Ne basszátki velem”, mondja apám, „ott van három pulya a nyakamon. A negyedik meg az anyja hasába, nem tehetitek ezt velem.”

„Ne csinálj olyan sokat”, mondja a brigádvezető és nevetnek az emberek.

„Egyébként meg hát ilyen az osztályharc, elvtárs, most ti lenn, mi fenn. Kulák vót a te apád. A kecskét is megbaszta vóna két fillérért, még ha sose kapja meg, akkor is. Csak hogy neki több legyen. A másíknak meg semmi. Kaparták a fődet, kaparták, hogy több legyen. A béresnek meg coki.” Apám erre nem válaszol. Áll egyik lábáról a másíkra.

„Van szakmám. Hadd dolgozzam a szakmámban.”

„Mi van neked, te kopcihér”, mondja. Ettől ideges lett, mert neki a nyolc osztálya sincs meg.

„Na, menj amerre a szemed lát. Ne állj ilyen bambán. Semmi keresni valód itt”, mondta. „Hogy értsük egymást, csak ezért mondom.”

ANYÁM GALAMBFIÓKÁBÓL akar levest csinál a Kicsinek.

„Hozzatok két fiókát”, mondja.

A nővérem tartja a létrát, én meg felmászok a dúchoz. A kút mellett van a galambdúc, egy oszlop tetejére van feltéve. Szögesdróttal betekerte apám, hogy a macska ne tudjon felmászni. Olyan, mint egy kacsalábon forgó kastély, amék a mesében van. Hallottuk a fiókák vértfogását már. Néhány napja megnéztük, még pelyhesek voltak. A csőrük még puha és sárga. Ketten vannak. Egy galambnak két tojása van. A galambtojás kisebb, mint a jércetojás, nem lehet megenni. Néha kidobják a tojást a fészekből. Azt nem lehet érteni, miért. Több galambpár lakik egy rekeszben, talán veszekednek egymással. Azt a tyúkok eszik meg. Vagy a macska, ha időben észreveszik. A dúc alatt szokott ólálkodni.

„Tartsad a létrát”, mondom a nővéremnek. „Gebeszkednem kell, hogy ki tudjam venni a kicsiket. Nem akarnak jönni. Jó kövérek már. Tollasok. Karmolnak, csípnek, de gyengébbek nálam. Próbálok óvatosan, de sietni kell. Inog a létra. Rossz, korhadt. Félek, hogy összetörik. Akkor majd kikapok, hogy tönkre tettem. A nővérem szífog. Mérgező vagyok rá. Ne szífogjon, tartsa a létrát. Meg kell tenni, mert levest főz a Kicsinek.

„Hátha attól erőre kap”, mondta.

Szép kövér mind a kettő. Az egyiket már kihúztam. Lenyújtom a nővéremnek.

„Fogjad jól”, mondom. Kicibálom a másiakt. Most már sietek. A nővérem csak fél kézzel fogja a létrát. A szárnyál fogva kihúdom. Siránkozik, az anyja idegesen a dúc tetejére száll. Aztán tesz egy kört és visszatér. Nem félek, mert erősebb vagyok. De tartok tőle.

Amikor kész vagyok, gyorsan lemászok a létráról. Két kezembe szorítom a galamb forró testét. A tyúkok is forróbbak, mint mi. Érzem, milyen ijedten dobol a szíve.

„El ne engedd”, mondom a nővéremnek.

A nálam lévő galambot a kosár alá teszem. Óvatosan húzom ki a kezem.

Megyünk a farakáshoz. A bárdot már odakészítettem a tönkőre. Apám mutatta, hogy kell csinálni. Elveszem a fiókát a nővéremtől. Bal kezemmel összefogom a két lábát. A tönkőre fektetem úgy, hogy jobb kezemmel a fejét előre húzom. Leszorítva tartom. Mutatom, a nővéremnek, hogy lássa, mit kell csinálnia.

„Most te fogd a fejét”, mondom.

„Nem akarom”, nyafog.

„Ne kényeskedj. A lányok mindig kényeskednek”, mondom. „Én fogom levágni a fejét. Csak fogd itt meg. És csukd be a szemed. Ez a férfiak dolga,” ismétlem, amit apám mondott.

Nem akartam lecsapni a galamb fejét. Apám azt mondta, már elég nagy vagyok. Ki fognak nevetni, ha ennyit se tudok.

„Anyád nem meri. Ha nem leszek itthon, valakinek meg kell csinálni. Te leszel a férfi a háznál. Segítened kell anyádnak. Ez a férfiak dolga.”

Sírtam, de meg kellett keményíteni a szívem.

„Ha megeszed a tyúkot, akkor meg is kell ölnöd”, mondja. Gyorsan kell, hogy ne rettegjen.”

A nővérem megfogja, de a fejét elfordítja. A galamb nyaka kifeszül. Ettől felborzolódnak a tollak a nyakán. Kilátszik a pihék közt a bőre. Szörcsög, mert a nővérem a csőrén befogta az orrlyukát.

„Határozottan kell vágni”, magyarázta apám. „Egyetlen csapás. Van, amelyik még fej nélkül is szalad néhány kört. Előtte mondj el egy imát. Isten megbocsát.”

A bárdal levágom a galambfióka fejét. Nagy szemeire hártaként simul rá a szemhéj. A tönkő mellé dobom. A nővérem nem bírja. Látom rajta, mindjárt hisztizni fog. Kikapom a kosár alól a másik fiókát is.

„Fogjad a fejét. Mindjárt kész is vagyunk”, mondom.

„El fogod vágni az ujjam”, mondja.

„Dehogy. Fogjad már”, mondom. Sietni kell. A fej nélküli galambtest csapkod a szárnyaival. Spriccel a vér a nyakából. A nővérem toporzékol, de megfogja. Gyorsan csapok, kapkodva. Ez is meg van.

„Most én vagyok a metsző”, mondom neki. „Értek hozzá.”

Anyám mondta, hogy a metsző a harmadik faluból jött csütörtökön. Anyám sajnálja az állatokat. Mióta nincs itthon apám, én vagyok a férfi a háznál. Én vágom el a tyúkok, kacsák nyakát. Ősszel a libáét is. Ki kell folytatni belőle a vért. Az a fontos, hogy ne szenvedjen, és a vér ne maradjon benne.

„A vért tilos megenni”, szokta mondani apám.

„A parasztok megeszik, fúj”, mondogatja anyám. És kiköp. „Disznóöléskor megisszák melegen, mint a pálinkát. Virtuskodnak”, fintorog. A férfiak virtuskodásból isznak, verekednek vagy szkandereznek.

A galambfiókák fejét le kell csapni.

„Nem szenvednek”, értsd meg. „Minél gyorsabban csináljuk, annál kevesebbet szenvednek. Gondolj a Kicsire meg ésnnyánkra”, mondom, hogy megnyugodjon.

A két fej nélküli galambtest egymás mellett hever. A fejeket itt hagyjuk. A macska meg fogja találni. A fiókákat lábuknál fogva felemelem, hogy kicsöpögjön a vérük.

„Gyere. Segíts megpucolni. Anyánk már felforralta a vizet. Vigyázni kell, mert gyenge a bőrük”, mondom.

MEGYÜNK A GORONDON. Máli inkább erre szeret járni. Erre kevesebben járnak. Most nálunk lakunk, fenn a faluban. Az ősisiben, ahogy mondani szokták. Annak az első tisztaszobájában. Nagypaméknak két tisztaszobájuk van, mert ők jómódúak voltak. Négyablakos ház a tehetős családoknak volt. Gazdagparasztoknak tartották magukat. A téészesítés óta csak a ház maradt. Ez mutatja még, hogy régen jól ment nekik.

Sok veszekedés után megengedték, hogy felköltözzünk hozzájuk. Még egy fél évig nincs fedél a fejünk felett. Addig kell meghúzni magunkat valahol. Az újsoroszi házunkat eladták apámék. A másik még nincs kész. Anyám is az építkezésen dolgozik már két hónapja. Őszre majd elkészül egy szoba, amelyben lakunk.

Máli folyton összevész valakivel; anyámmal, a nővéremmel vagy velem. A faluban is mindig haragban van valakivel. Ezért nem megyünk fenn az utcán, hanem a keretek alatt, valamelyik gorondon. Aztán, ha már elhagytuk a falut, megyünk tovább a mezőn, az erdőn, a gáton, a Túr partján.

Máli olyan, akár egy manó. Majdnem törpe. Alig nagyobb nálam. Állítólag Alecska nénénkre ütött. Ő tényleg törpe volt. Máli csak alacsony. Csak egy fél fejjel nagyobb nálam. Egész évben mezítláb jár. Mi úgy mondjuk, hogy *mesztéláb*. A lába is kicsi, nem nagyobb az enyémnél. Egy vászonpapucs van, de csak akkor húzza fel, ha muszáj. A cipő orrát kivágja, hogy a bütyke kényelmesen elférjen. Azt mondják, hat ujjal született, de elszorították. A lábán is hat ujj volt.

„A Bobonkák között nem ritka”, nagypám azt mondja. Nekem is olyan a lábam, mint a Málié. Anyám azt mondja, trampli. A Bobonkáknak kutyabőrük is volt, állítja nagypám. Ezen mindenki nevet. Nemes Bobonkák lehetek volna, ha nem kellett volna eladni a kutyabőrt. A szegénység miatt el kellett prédálni.

Valaki kikaparta a kutyabőrből a Bobonka nevet és beírta a sajátját.

„Azóta nem nemesek a Bobonkák”, ezt mindig elmeséli.

Máli meg hol ugratja, hol adja alá a lovat.

„Vénisten, ezt maga találta ki. Ugye, vén huncut?”

AKKOR KEZDETT FOGLALKOZTATNI, hogy mi az élet, amikor megtanultam kézzel elkapni a legyeket. Az élet fekete-fehér. Vagy színtelen és ezért láthatatlan. Figyelem a levegőt, amelyről azt mondják, hogy mindenütt ott van. Ezt állították az atya Istenről is, hogy mindenütt jelen van.

Apám azt mondta, hogy a levegőnek van súlya. Ezt nem akartam elhinni. Figyeltem, hogy észrevegyem, de nem láttam a levegőt. Sem Istent. Nem bukant fel seholy, csak az őszre egyre lassúbb legyek zümmögtek mindenütt. Az ablak üvegén mászkáltak. A legyekkel kísérleteztem tovább, hogy milyen az élet. Volt időm gyakorolni,

mert mást nem lehetett csinálni. Csendben kellett lenni. Anyám nem beszélt akkoriban.

Ősszel el kellett mennem iskolába. Anyám nem kísért el. Nagyon féltem, és sokáig nem beszéltem ott sem. Csak a legyeket kaptam el, és beraktam a zsebembe. Ezt is csak titokban, mert féltem a tanító nénitől.

Mire iskolába mentem, már minden betűt ismertem, de nem mindegyiket szerettem egyformán. Voltak betűk, amelyek zavartak, ezért azokat a szavakat sem szívesen olvastam ki, amelyekben felbukkantak. A szerettem a kis *k* betűt és szerettem az olyan szavakat, amelyekben előfordul. De a nagy *K* betűtől féltem. A *zs* betűtől is. Megijedtem, ha *zs* betűt láttam. Ilyenkor úgy tettem, mintha olvasnék.

Közben vártam, hogy megközelítsen egy légy.

Október vége volt, amikor kinéztem az ablakon. Az ablak alatti karosládán volt a fészke. Innen jól láttam a kék eget. Mozdulatlanra dermedtem. Közben kezem a levegőben tartottam, hogy könnyen tudjam mozgatni. Nem volt szabad elárulnom magam. Figyeltem a legyeket, ahogy gyanútlanul a közelemben jönnek. Kezdetben gyanakodtak, köröztek. De ha nem mozdultam, felbátorodtak. A kezem alatt sétáltak át, csak össze kellett csuknom a tenyerem. És én egyre pontosabban zártam őket a markomba. Kicsi volt a markom, ezért könnyen kisiklottak. Picit meg kellett roppantanom őket, hogy játszani tudjak velük.

„Mit csinálsz?”, kérdi a nővérem.

„Semmit. Olvasok”, válaszolok.

„Akkor miért kapkodsz?”

„Nem kapkodok.”

„Az olvasáshoz nyugalom kell. Inkább figyeljél”, mondja.

„Épp azt teszem”, válaszolok.

„És mire figyelsz?”

„Egy fekete foltra. A betűkre, amelyek a fehérre ragadt fekete lenyomatok”, mondom. És amikor nem figyel, gyorsan összezsapom a nyitott olvasókönyvet. Benne ott marad a légy lenyomata, amely addig a betűk között sétált.